

تصویر سلامت

دوره ۳ شماره ۳ سال ۱۳۹۱ صفحه ۲۸ - ۲۴

نقش جنسیت در پیشرفت یادگیری و رضایت‌مندی فراگیران

الناز اصغری^{۱*}، مریم شاملی^۲

چکیده

زمینه و اهداف: یادگیری یکی از مهمترین فعالیت‌های انسانی است، از این رو یکی از مهمترین وظایف صاحب‌نظران این است که عوامل فردی مؤثر در یادگیری از جمله جنس را شناسایی و فرآیند مربوطه را بر اساس آن تعدیل نمایند، تا نتایج بهتر و طولانی‌تر باشد. لذا این مطالعه با هدف تعیین نقش جنس در میزان یادگیری و رضایت‌مندی فراگیران از روش تدریس انجام شد.

مواد و روش‌ها: این مطالعه‌ی مشاهده‌ای در انجمن پرستاری رشت انجام شد. به دو گروه از فراگیران خانم (۱۹ نفر) و آقا (۲۱ نفر) که به صورت در دسترس انتخاب شده بودند، تدریس مشابه صورت گرفت و در نهایت میزان یادگیری و رضایت‌مندی فراگیران از روش تدریس با پرسشنامه محقق ساخته با استفاده از نرم افزار SPSS13 و با آزمون‌های تی تست مستقل، کای دو و تست دقیق فیشر سنجیده شد.

یافته‌ها: مقایسه دو گروه نشان داد که تفاوت آماری معنی‌داری بین مشخصات فردی دو گروه از نظر سابقه کار در حیطه علوم پزشکی ($P < 0/002$)، میزان علاقه آن‌ها به علوم پزشکی ($P < 0/0001$) و وضعیت تأهل ($P < 0/025$) وجود داشت. خانم‌ها به طور معنی‌داری رضایت بیشتری از روش تدریس داشتند ($P < 0/1000$). ولی تفاوت دو گروه از نظر پیشرفت یادگیری (تفاوت وضعیت آزمون نهایی نسبت به پیش‌آزمون) معنی‌دار نبود.

بحث و نتیجه‌گیری: طبق نتایج به دست آمده پیشرفت علمی فراگیران مؤنث و مذکر با روش تدریس سخنرانی مشابه است. ولی فراگیران خانم رضایت بیشتری از این روش دارند.

کلیدواژه‌ها: جنسیت، پیشرفت یادگیری، رضایت‌مندی، روش تدریس، رشت

۱. دانشجوی دکتری پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی تبریز، دانشگاه علوم پزشکی تبریز (Email: Asghari.elnaz@gmail.com)

۲. کارشناس پرستاری

مقدمه

یادگیری یکی از مهمترین فعالیت های انسان امروزی است به طوری که در عصر حاضر یادگیری و آموزش یکی از نیازهای اجتناب ناپذیر محسوب می شود (۱). از این رو سیستم های آموزشی باید عوامل مؤثر بر یادگیری را در نظر بگیرند و مشکلات و نارسایی های موجود را رفع نمایند (۲). در این راستا یکی از مهمترین وظایف صاحب نظران یادگیری، این است که عوامل فردی مؤثر در یادگیری از جمله جنس را شناسایی و فرآیند یادگیری را بر اساس آن تعدیل نمایند تا نتایج یادگیری بهتر و طولانی تر باشد (۳).

بررسی نقش جنس در برخی از مطالعات نشان داده است که یادگیری آقایان سطحی تر از یادگیری خانم ها است (۵ و ۴). در حالی که مطالعاتی وجود دارد که رابطه جنس و سبک یادگیری را از نظر آماری بدون ارتباط معرفی می کند (۶). چندین صاحب نظر نیز ادعا کرده اند که خانم ها نسبت به محیط فیزیکی خود آگاه تر هستند و هنگام حل مسأله تمامی جوانب مرتبط و غیر مرتبط را در نظر می گیرند (۷). برخی مطالعات تفاوت یادگیری آقایان و خانم ها را به منبع انگیزشی آنان نسبت می دهند و اعلام می کنند؛ در صورتی که روش تدریس مورد علاقه ی فراگیر باشد، یادگیری بیشتر خواهد بود (۸). مطالعات فوق لزوم استفاده از روش تدریس متناسب با جنس فراگیران را به مسئولین یادآوری می نماید. درحالی که امروزه در اغلب مراکز آموزشی بدون توجه به جنس فراگیران از شیوه سخنرانی و گاهی ترکیبی از روش های دیگر تدریس، مانند بحث گروهی، بارش افکار و ... استفاده می شود. با توجه به تفاوت یادگیری خانم ها و آقایان و نیز با در نظر گرفتن این نکته که اعتبار یک نظام آموزشی به میزان یادگیری فراگیران آن بستگی دارد، این سؤال اساسی مطرح می شود که آیا روش های تدریس در مؤسسات آموزشی با شیوه های یادگیری فراگیران تطابق دارد؟ آیا فراگیران از روش تدریس رضایت دارند؟ آیا باید روش های تدریس را متناسب با جنس فراگیران انتخاب کرد؟ روشن شدن این مسایل می تواند نقش بسیار مهمی در تعدیل روش های تدریس مؤسسات آموزشی مختلف داشته باشد. در این راستا مطالعه فعلی با هدف تعیین نقش جنس در میزان یادگیری و رضایت مندی فراگیران از روش تدریس انجام شد.

مواد و روش ها

این پژوهش یک مطالعه مشاهده ای است که در انجمن پرستاری رشت انجام شد. انجمن پرستاری آموزشگاهی است که در مورد کمک های اولیه، بیماری ها و مواردی از این قبیل به عموم مردم آموزش می دهد. پس از اتمام دوره های مقدماتی و عملی، کلاس ۱۴ جلسه ای تکمیلی

برای فراگیران برگزار می شود. در این دوره آسیب شناسی بیماری های شایع به همراه علائم، روش های تشخیصی - درمانی و همچنین مراقبت های لازم برای پیشگیری و بهبودی به زبانی ساده آموزش داده می شود. برای انجام این پژوهش تدریس دو کلاس دوره تکمیلی آقایان (۲۱ نفر) و خانم ها (۱۹ نفر) که تقریباً به طور همزمان تشکیل شده بود به یک مدرس (نویسنده اصلی) داده شد. با توجه به این که کلاس های مذکور زمانی تشکیل می شدند که حجم تقریبی ثبت نام کنندگان در کلاس به حدود ۲۰ نفر برسد، بنابراین امکان انتخاب تصادفی و حجم زیاد نمونه مقدور نبود. لذا دوره ی مذکور که در آن شرایط کلاسی خانم ها و آقایان مشابه بود، به صورت در دسترس انتخاب شدند. در اولین جلسه یک پیش آزمون از فراگیران گرفته شد. ۲۶ سؤال این امتحان سؤالاتی بودند که بر اساس سؤالات پایانی اساتید مجرب تهیه شده بودند و در دوره های قبل ضریب دشواری و تمیز سؤالات تعیین و پس از اصلاح دوباره برای دوره های بعد استفاده شده بودند. در آخرین دوره هایی که از این سؤالات استفاده شده بود، ضریب دشواری حدود ۶۲٪ و ضریب تمیز حدود ۸۹٪ بود، که به نظر می رسد برای یک آموزشگاه خصوصی که قصد ارائه آموزش به افراد داوطلب را دارد، مناسب است. تدریس در این کلاس ها به صورت سخنرانی سازمان دهی شده (Organized lecture) اجرا شد. به طوری که گاهی از پرسش و پاسخ و برخی از اوقات از روش بارش افکار و برای تفهیم برخی مطالب از تصاویر مربوطه استفاده می شد. کلیه شرایط کلاسی مانند ساعت برگزاری کلاس، شرایط فیزیکی کلاس، کتاب درسی، تعداد فراگیران، عناوین درسی، زمان کلاسی و ... برای هر دو گروه مشابه بود. در جلسه هفتم یک امتحان میان دوره به منظور ارزشیابی تکوینی از دانشجویان اخذ شد. نمرات این آزمون جزو نتایج این مقاله در نظر گرفته نشد.

در جلسه آخر پس از اتمام تدریس پرسشنامه مشخصات دموگرافیکی و رضایت سنجی در اختیار دانشجویان قرار گرفت تا نظرات خود را اعلام کنند. عوامل فردی مؤثر در یادگیری و رضایت مندی مانند سن، میزان علاقه به مسایل علوم پزشکی، ارتباط رشته اصلی یا شغل با رشته علوم پزشکی و میزان تحصیلات در پرسشنامه مشخصات دموگرافیکی بررسی شد. پرسشنامه رضایت مندی یک پرسشنامه محقق ساخته بود که بر اساس مطالب جمع آوری شده از کتاب و مطالعات مشابه تهیه شده بود. برای اطمینان از اعتبار محتوا نظر برخی از مربیان انجمن در این پرسشنامه اعمال شد. پایایی درونی ابزار ۰/۸۶ به دست آمد. پرسشنامه حاوی ۱۰ سؤال لیکرتی ۴ گزینه ای (همیشه = ۳ تا هرگز = ۰) بود. محدوده ی نمرات از صفر تا سی قرار داشت و نمره ی

اختیاری و محرمانه بوده و به منظور انجام تحقیق در اختیار آن‌ها گذاشته شده و هیچ تأثیری در نمره آن‌ها نخواهد داشت. شرکت در آزمون‌ها جزو روند کلاسی بوده و شرکت در آن به منظور کسب مدرک نهایی آموزشگاه الزامی بود.

یافته‌ها

میانگین سنی آقایان $25/83 \pm 5/76$ سال و میانگین سنی خانم‌ها $27/20 \pm 7/47$ سال بود. مقایسه دو گروه نشان داد که تفاوت آماری معنی‌داری از نظر سن، میزان تحصیلات و ارتباط رشته درسی با علوم پزشکی بین دو گروه وجود ندارد. ولی تفاوت دو گروه از نظر داشتن سابقه کار در حیطه علوم پزشکی ($P < 0/002$)، میزان علاقه آن‌ها به رشته علوم پزشکی ($P < 0/1000$) و وضعیت تأهل ($P < 0/025$) معنی‌دار بود. جزئیات بیشتر مشخصات دموگرافیکی نمونه‌ها در جدول ۱ نمایش داده شده است.

بالتر نشان دهنده‌ی رضایت بیشتر بود. در پایان دوره امتحان نهایی اخذ شد. سؤالات امتحان نهایی همان سؤالات پیش آزمون بود که فقط از نظر ترتیب سؤالات و گزینه‌ها فرق می‌کرد. عوامل مؤثر در نتیجه امتحان مانند محیط فیزیکی کلاس، زمان امتحان، زمان پاسخ‌گویی، ناظر و ... برای هر دو کلاس مشابه در نظر گرفته شد. داده‌های جمع‌آوری شده در نسخه ۱۳ نرم‌افزار SPSS تجزیه و تحلیل شد. برای مقایسه مشخصات فردی بین دو گروه از آزمون تی تست مستقل (Independent T test) برای متغیرهای کمی و جهت متغیرهای کیفی به تناسب از کای دو و یا تست دقیق فیشر استفاده شد. آزمون‌های توصیفی برای نشان دادن فراوانی، میانگین و انحراف معیار مشخصات دموگرافیکی و برخی نتایج نهایی استفاده شد. برای مقایسه رضایت‌مندی و همچنین مقایسه تفاوت نمره پیش آزمون و آزمون نهایی در دو گروه از آزمون تی تست مستقل استفاده شد. این پژوهش پس از اخذ اجازه از مسئولین انجام شد. به فراگیران اعلام شد که تکمیل مشخصات دموگرافیکی کاملاً

جدول ۱. مشخصات دموگرافیکی فراگیران بر حسب جنس

متغیر	خانم‌ها	آقایان
وضعیت تأهل	متاهل	متاهل
	۵۵/۶%	۲۰%
کار در حیطه علوم پزشکی	مجرد	مجرد
	۴۴/۴%	۸۰%
	بله	بله
دلیل شرکت در کلاس	بله	بله
	۱۱%	۵۸%
	نه خیر	نه خیر
	۸۹%	۴۲%
	علاقه	علاقه
	۹۴/۴%	۲۵%
	مسائل کاری	مسائل کاری
	۵/۶%	۷۵%

آزمون تی تست مستقل تفاوت دو گروه از نظر پیشرفت یادگیری (تفاوت نمره آزمون نهایی نسبت به پیش آزمون) را معنی‌دار نشان نداد. جزئیات نحوه پاسخ‌دهی فراگیران در جدول ۲ خلاصه شده است.

میانگین نمره رضایت برای خانم‌ها $27/72 \pm 2/57$ و برای آقایان $22/28 \pm 6/48$ بود. بر اساس نتایج آزمون تی تست مستقل تفاوت نمره رضایت بر حسب جنس از نظر آماری معنی‌دار بود ($P < 0/021$).

جدول ۲. نحوه پاسخ‌دهی فراگیران در پیش آزمون و آزمون نهایی

متغیر	میانگین تعداد	خانم‌ها	آقایان
پیش آزمون	پاسخ‌های صحیح	$14/04 \pm 3/27$	$13/66 \pm 2/41$
	پاسخ‌های نادرست	$6/23 \pm 2/47$	$7/26 \pm 3/61$
	بدون پاسخ	$6/19 \pm 3/21$	$5/06 \pm 1/01$
آزمون نهایی	پاسخ‌های صحیح	$21/33 \pm 2/46$	$22/26 \pm 3/02$
	پاسخ‌های نادرست	$3 \pm 1/67$	$3/31 \pm 1/91$
	بدون پاسخ	$2/42 \pm 1/31$	$0/42 \pm 0/36$

بحث

طبق یافته‌های این پژوهش رضایت خانم‌ها از نحوه تدریس بیش از آقایان بود. میزان رضایت خانم‌ها از روش تدریس در پژوهش روزندال و همکارانش نیز به‌طور معنی‌داری بیشتر از آقایان گزارش شده است (۹). شاید بتوان این یافته را این‌گونه توجیح کرد که اکثر خانم‌ها با علاقه و پیش‌زمینه مثبت قبلی در این مؤسسه عضو شده‌اند و حتی شاید بتوان گفت عمدتاً به خاطر علاقه به مبحث کلاسی به این آموزشگاه وارد شده بودند (۹۴/۴%) و به خاطر همین علاقه و پیش‌زمینه روش

طبق یافته‌های این پژوهش رضایت خانم‌ها از نحوه تدریس بیش از آقایان بود. میزان رضایت خانم‌ها از روش تدریس در پژوهش روزندال و همکارانش نیز به‌طور معنی‌داری بیشتر از آقایان گزارش شده است (۹). شاید بتوان این یافته را این‌گونه

نظر می‌رسد چنانچه برای تفهیم یک مطلب از تصاویر مربوطه و یا مثال‌های واقعی و حتی زنده استفاده شود، یادگیری عمقی‌تر بوده و باعث درک مطلب می‌شود.

نتیجه‌گیری

طبق نتایج به دست آمده، پیشرفت علمی فراگیران مؤنث و مذکر با روش تدریس سخنرانی مشابه است. ولی فراگیران خانم رضایت بیشتری از این روش دارند. بنابراین به نظر می‌رسد چنانچه هدف مؤسسه‌ای صرفاً آموزش یک سری مطالب از پیش تعیین شده باشد، می‌تواند از روش سخنرانی برای هر دو جنس فراگیران استفاده نماید. ولی در صورتی که جلب توجه و علاقه‌ی فراگیران نیز مهم باشد، باید از روش‌های نوین تدریس، به خصوص برای آقایان و برای افرادی که عمدتاً به دلیل مسایل کاری به آن آموزشگاه آمده‌اند استفاده نماید.

محدودیت‌های پژوهشی: حجم کم نمونه و پراکندگی مشخصات دموگرافیکی مؤثر بر یادگیری از جمله محدودیت‌هایی بودند که در این مطالعه وجود داشتند. همچنین با توجه به تفاوت معنی‌دار دو گروه از نظر علاقه قبلی، شاید نتوان قضاوت قاطعانه‌ای در این مورد داشت. در نتیجه توصیه می‌شود برای تصمیم‌گیری صحیح و مناسب در این زمینه مطالعات بیشتری صورت بگیرد.

تقدیر و تشکر

در پایان از زحمات بی‌دریغ و غیرقابل وصف مسئول و کارکنان انجمن پرستاری رشت که در هماهنگی و مشابه سازی شرایط کلاسی تلاش نمودند، تشکر و قدردانی می‌شود.

تدریس را ثبت ارزیابی کرده‌اند. ولی آقایان عمدتاً در این حیطه کار می‌کردند یعنی به دلیل مسایل کاری به این آموزش‌ها نیاز دارند (۷۵٪) و تدریس مربی را از روی اجبار تحمل می‌کنند. این نتیجه با نظریه مک‌گان و همکاران و فان (fan) مطابقت دارد که معتقدند مرکز انگیزش آقایان عمدتاً بیرونی است در حالی که منبع انگیزشی خانم‌ها درونی است (۱۱ و ۱۰). به عبارتی آقایان برای لذت بردن از تدریس به عامل انگیزشی بیرونی دیگری غیر از اجبار برای کار و شغل نیاز دارند (که البته این مسئله امر تدریس را دشوارتر و حساس‌تر می‌سازد). تفاوت مرکز انگیزشی می‌تواند باعث جذب خانم‌ها به کسب علم مورد علاقه خود شود و در نتیجه با علاقه و لذت با موارد پیش روی، مانند نحوه تدریس، برخورد می‌کنند. در حالی که چیزی که باعث حفظ آقایان در کلاس درس می‌شود، عوامل بیرونی مانند جذابیت بیش از حد کلاس و یا نیاز به یادگیری و یا کسب مدرک است. در نتیجه روش تدریس انتخابی برای آقایان باید کاملاً مطابق با میل و منبع انگیزشی آنان انتخاب شود.

طبق یافته‌های به دست آمده، میزان یادگیری فراگیران ارتباط معنی‌داری با جنس نداشت. در مطالعه تقریبی و همکاران نیز جنس ارتباطی با سابقه مشروط شدن در دانشگاه نداشت (۱۲). همانند نتایج فوق در مطالعه پارک هم بین جنس و پیشرفت تحصیلی اختلاف معنی‌داری نشان داده نشد (۱۳). در حالی که مطالعات انجام شده توسط رزنولی، بین جنس و پیشرفت تحصیلی اختلاف معنی‌داری را نشان داده است؛ به طوری که در پژوهش وی خانم‌ها پیشرفت تحصیلی قابل توجهی داشتند ($P < 0.002$) (۱۴). به نظر می‌رسد احتمالاً تلاش مدرس برای استفاده از روش‌های مختلف تفهیم مطلب و در نظر گرفتن سطح تحصیلات و اطلاعات پزشکی قبلی فراگیران (از هر دو جنس) باعث شده است تا اطلاعات مورد نظر به فراگیران منتقل شود، زیرا به

References

- Doris, U B., Supawan, S. Learning styles and student perceptions of the use of interactive online tutorials, *British Journal of Educational Technology*, 2011; 42(3): 470-481.
- Hsi-Peng, L., Ming-Jen, C. The impact of individual differences on e-learning system satisfaction: a contingency approach, *British Journal of Educational Technology*, 2010; 41(2): 307-323.
- Fuhui, T., Rafael, L., Beverly, J I., Patricia, G M. The effects of an instructional intervention on Dual language development among first-grade Hispanic English learning boys and girls: a two year longitudinal study, *The Journal of Educational Research*. 2011; 104(2): 87-92.
- Borun, M., Schaller, D T., Chambers, M B., Bunnell, S A. implications of learning style, age group, and gender for developing on line learning activities. *Visitor Studies of Philadelphia*. 2010; 13(2): 145-150.
- Olatoye, R A. Gender factor in computer anxiety, knowledge and utilization among senior secondary school students in Ogun state, Nigeria. *Gender & Behaviour* 2009; 7(2): 2430-2443.
- کلباسی س، ناصری م، شریف زاده غ ر، پورصفر الف، سبک یادگیری دانشجویان پزشکی در دانشگاه علوم پزشکی بیرجند، *گام‌های توسعه آموزش پزشکی*، ۱۳۸۸: ۵(۱): ۱۰-۱۶.

7. Ngozi , MB., relationship between gender and university students' academic performance in arts related subjects ,*Gender & Behavior*. 2011; 9(1): 3701 -3710.
8. Bianco ,M., Leech,N L., Mitchell, K. Pathways to teaching: African American male teens explore teaching as a career, *The Journal of Negro Education*. 2011; 80(3): 368 -376.
9. Rozendaal ,JS., Minnaert ,A., Boekaerts ,M. Motivation and self-regulated learning in secondary vocational education: information-processing type and gender differences ,*Learning and Individual Differences*. 2003 (13):273–289.
10. McGeown S, Goodwin H, Henderson N, Wright P. Gender differences in reading motivation: does sex or gender identity provide a better account? *Journal of Research in Reading*. 2012; 35(3):36-328.
11. Fan W. Social influences, school motivation and gender differences: an application of the expectancy-value theory, *Educational Psychology. An International Journal of Experimental Educational Psychology*. 2011;31(2): 157-75.
12. Tagharobi,Z., Fakharian,A., Mirhoseini,F., Rasolinejhad,A., Akbari,H,m Ameli,H. Factors Influencing Probation in Graduated Students of Kashan Faculty of Nursing and Midwifery .*Iranian Journal of Medical Education*. 2009;(1)9:21-29.(Persian).
13. Park ,CC. Crosscultural differences in learning styles of secondary English learners. *BRJ* .2002; 26(2):213-229.
14. 12- Renzulli ,JS., Reis, SM. Research related to the school wide enrichment triad model. *Gifted Child Quarterly*. 1994; 38(1): 7-20.